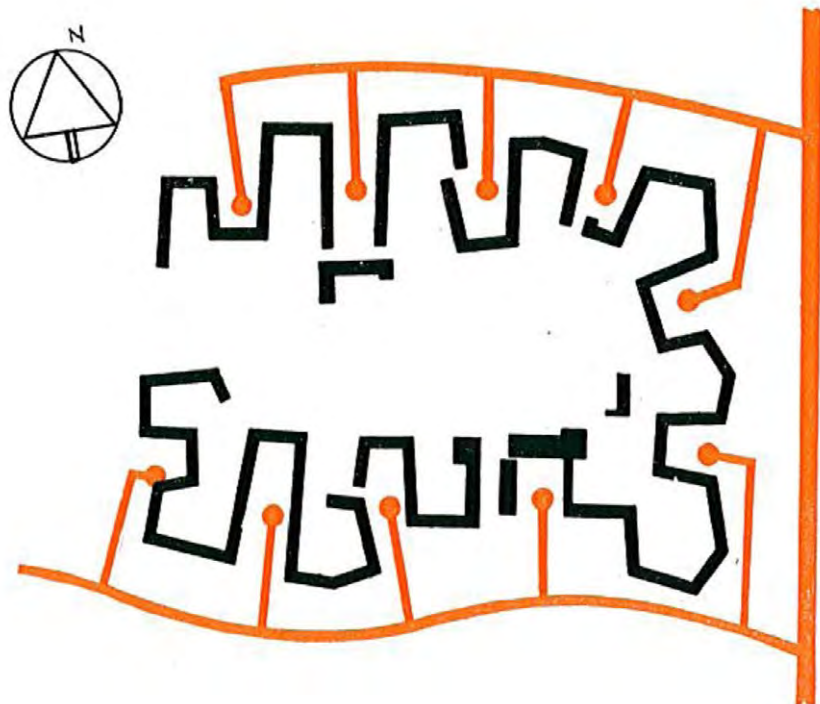

BARONBACKARNA

Örebro

Precisering och fördjupning av riksintresset utifrån motivering och värde-text enligt beslut av Riksantikvarieämbetet 1996

Beställning: Länsstyrelsen i Örebro län
Framställt av: Örebro läns museum
Författare: Anna Rodin
Ölm Rapport nr: 2010:30
Lst publ nr: 2012:18

BARONBACKARNA

I Baronbackarna förenas på ett mycket tydligt sätt de, under efterkrigstiden, rådande ambitionerna för byggandet av välfärdssamhället, såväl vad gäller bostadspolitiken som planerarnas och arkitekternas idéer om boende och bostäder. Örebro var vid tiden ett Sverige i miniatyr med starkt socialdemokratisk styre och bostadsbrist och här introducerades och testades de nya idéerna allra först. De bostäder som uppfördes resulterade i stor uppmärksamhet, internationellt och nationellt. I mönsterstaden Örebro byggdes bostäder som samtiden uppfattade som symboler för välfärdssamhället.

Politik och maktkoncentration var bidragande till bebyggelsens möjliggörande och Baronbackarna är ett tydligt uttryck för en tid i modern svensk historia. Det berättar om den utveckling Sverige genomgick under efterkrigstiden, om en vilja att skapa ett jämlikt samhälle där bra bostäder åt alla var ett viktigt mål. I Baronbackarna förverkligades flera av de rådande planeringsidéerna, såsom grannskapstanken med idéer om tryggt boende i en rumsligt avgränsad boendemiljö samt trafikseparering.

Boendemiljön skulle stå för trygghet och gemenskap, från lägenheten, till närgården, ja ända till den gemensamma parken, allt rumsligt avgränsat av de omslutande bostadshusen. Mötesplatser skulle främja skapandet av gemenskap i grannskapet. Det berättar också om nya ideal om hur brukandet av bostäderna skulle se ut och om ett samhälle där hemmet på många sätt uppfattades som en arbetsplats för husmodern, oavsett om hon förvärvsarbetade eller var hemmafru. Hennes arbete skulle underlättas genom en rad lösningar som avsåg förbättra hennes arbetssituation. Även barnen gavs en framträdande roll i boendemiljön. Efterhand har hushållsammansättningarna förändrats, en spegling av nya familjeförhållanden och ändrad befolkningssammansättning. Oavsett detta förknippas Baronbackarna fortfarande med bra boende vilket ger en antydning om kvaliteter i planlösningar och i den yttre miljön.

Baronbackarna blev en förebild för svenskt flerbostadsbyggande under efterkrigstiden och som ett av landets mest kända och främsta exempel på efterkrigstidens byggande av välfärdsstaten utgör det en kulturmiljö av intresse ur ett nationellt perspektiv. Området är ännu idag, till sin helhet, ett välbevarat och uppskattat bostadsområde med stora kulturhistoriska värden. Det berättar för vår samtid om en viktig epok i svenskt flerbostadsbyggande. Baronbackarna planerades för barn och kvinnor och bostadsområdet vittnar om en vilja att skapa bättre boende för dessa grupper. Det berättar också om ett hälsoperspektiv i planeringen där de gemensamma grönytorna skulle uppmana till lek och fysisk aktivitet. Av vikt för vår samtids och kommande tiders förståelse av den epok som kännetecknade efterkrigstidens byggande av välfärdsstaten och 1950-talets flerbostadsbyggande är det därför betydelsefullt att Baronbackarnas kulturhistoriska värden får fortleva.

INLEDNING

BAKGRUND

Det finns omkring 1700 riksintressen för kulturmiljövården i Sverige och 54 av dem finns i Örebro län. Ett område av riksintresse för kulturmiljövården är en kulturmiljö som har få eller inga motsvarigheter i regionen och landet. Den utvalda miljön skall vidare representera hela landets historia från förhistorisk tid fram till nutid samt bland annat visa hur människan utnyttjat tillgängliga naturresurser, utvecklingen av samhället, näringsliv, sociala villkor, byggnadsskick, olika estetiska ideal med mera.

Beslut om riksintresse fattas av Riksantikvarieämbetet med stöd av Miljöbalken. Förutom riksintressen för kulturmiljövård finns det riksintressen bland annat för naturvärden och friluftsliv.

Syftet med riksintressen är att nationella intressen skall hävdas i beslut om markanvändning. Riksintressen och hanteringen av dem regleras i Miljöbalkens 3 kap. 6 §. Där fastslås att områden som utpekats som riksintressen skall skyddas mot ingrepp eller åtgärder vilka kan medföra påtaglig skada på riksintresset. Dock är en miljö inte per automatik skyddad bara för att den klassats som varande av riksintresse. Länsstyrelsen har till uppgift att klargöra statens anspråk beträffande kulturmiljövården till kommunerna samt att tillhandahålla planeringsunderlag för den översiktliga planeringen. Kommunerna skall vidare redovisa riksintressena i översiktsplaner samt, i dessa, uppge hur riksintressena skall tillgodoses i samhällsplaneringen och i den kommunala planläggningen.

1996 beslutade Riksantikvarieämbetet om reviderade motiv- och värdebeskrivningar för de befintliga riksintresseområdena, ett urval riksintressen som till större delen valdes ut 1987. Avsikten med revideringen var att tydliggöra värdena och därmed förbättra möjligheterna att kunna hävda dem i konkurrens med motstående intressen. Studier har dock visat att det finns ett behov av tydligare värdebeskrivningar. I praktiken krävs vidare att det finns regionalt framtagna, fördjupade beskrivningar, som underlag för planering.

Örebro läns museum har på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län utfört en fördjupad riksintressebeskrivning av bostadsområdet Baronbackarna i Örebro.¹ Baronbackarna uppfördes 1953-57 och blev tidigt nationellt och internationellt uppmärksammat som förebild för svenskt flerbostadsbyggande. I befintlig motiv- och värdebeskrivning från 1996 saknas dock en precisering av vad som gav området denna status i folkhemmets bostadsbyggande samt en tydlig beskrivning av varför området är av riksintresse.

Syftet med en fördjupad riksintressebeskrivning av den befintliga är att precisera och fördjupa förståelsen för varför området är av riksintresse. Beskrivningen skall också utgöra kunskapsunderlag för vilka karaktärsdrag, kvaliteter och värden i miljön som är av riksintresse. Underlaget skall vidare ge stöd vid fysisk planering. Rumsliga sammanhang, stråk och platser, arkitektoniska element, kulörer och fasadmaterial är exempel på fysiska karaktärsdrag som kännetecknar miljöns byggnadsepok.

Riksintressebeskrivningen utgår från AKT-metoden, en metod som tidigare tagits fram vid Länsstyrelsen i Örebro län. Metoden innebär bland annat att Landskapskonventionens syn på landskapet tillämpas samt att en ökad vikt läggs vid socialhistoriska och historiska dimensioner i det analyserade landskapet.

---

¹ I uppdraget ingick också att utföra en fördjupad riksintressebeskrivning av bostadsområdet Rosta, Örebro.

Kulturmiljöanalysen har genomförts av Anna Rodin, bebyggelseantikvarie på Örebro läns museum.

BARONBACKARNA

Riksintresse [T 22]

MOTIVERING: Bostadsområde som utgör en viktig förebild för svenskt flerbostadsbyggande från 1950-talet.

UTTRYCK FÖR RIKSINTRESSET: Flerbostadshus, uppförda åren 1953-57, som bildar halvöppna gårdar vilka grupperas kring en stor öppen grönyta i mitten. Genomförd trafikseparering. Gestaltningmässiga värden och intressanta planlösningar.

BERÄTTELSEN OM BARONBACKARNA

FOLKHEMSBYGGET & GRANNSKAPSTANKEN

Folkhemsbygget, vilket påbörjades på 1930-talet, fullföljdes under efterkrigstiden i och med byggandet av välfärdsstaten. Politiker såväl som planerare och arkitekter hade starka politiska, ekonomiska och sociala ambitioner för hur detta välfärdssamhälle skulle utformas. Utgångspunkten för detta nya samhälle var att det skulle vara jämlikt och rättvist.

Bostadsbristen var vid tiden enorm, delvis på grund av det begränsade bostadsbyggandet under krigsåren och delvis på grund av en ökad inflyttning till städer och tätorter. I slutet av 1940-talet, som svar på olika bostadssociala utredningar, fattade riksdagen de beslut som ledde fram till den svenska bostadspolitikens sociala mål, att hela befolkningen skulle förses med bra bostäder till rimliga hyror. Processen påbörjades dock så tidigt som 1912 i samband med att en kommission tillsattes för att försöka lösa bostadsfrågan. Där lades den politik fast som sedan mynnade ut i folkhemsbygget.

Staten satsade på lånegivning med lika höga krav på alla bostäder som skulle byggas. Att därmed inte skilja ut låginkomsttagare genom att endast erbjuda dem subventionerade bostäder var en bostadspolitik Sverige var tämligen ensam om vid denna tid.

De bostadsföretag som erhöll lånen var de allmännyttiga och icke-vinstdrivande, det vill säga de kommunala bostadsföretag som bildades vid den här tiden. I deras uppdrag ingick bland annat att förse de grupper som hade det sämre ställt med bostäder. Kommunerna hade också fått en starkare ställning, både ekonomiskt och formellt, vilket gav dem stort inflytande i samhällsplaneringen. Till följd av bostadspolitikens ökade mängden allmännyttiga bostäder kraftigt i början av 1950-talet.

Trångboddheten var vid tiden ett stort problem varför den bostadssociala målsättningen blev att ingen skulle behöva bo fler än två personer per rum. Ekonomiskt möjligt var att bygga familjebostäder på i genomsnitt 2-3 rum och kök och flerfamiljshuset bedömdes vara bästa formen för genomförandet. Normer och bestämmelser kopplades också till de statliga lånen och dessa blev avgörande för det svenska bostadsbyggande som följde.

Ambitionen att förbättra bostadsstandarden nådde framgång. De bostäder som byggdes var både rymligare och bättre utrustade, särskilt beträffande värme och hygien. Trångboddheten minskade avsevärt men bostadsbristen höll, trots det ökade antalet bostäder, i sig. Hushållens ekonomi förbättrades också vilket medförde efterfrågan på större och än bättre bostäder.

Under 1940-talet började planerare och arkitekter ifrågasätta och kritisera de lamellhusplaner som varit rådande under 1930-talet. Rumslighet och variation blev istället de nya idealen. Kringbyggda gårdar ersatte de parallellagda bostadslängor som karakteriserat lamellhusplanerna och nya och mer varierade stadsplaner togs fram. Några av de tidigare idealen införlivades dock med de nya idéerna varför de kringbyggda gårdarna gjordes luftiga och grönskande. Fortfarande rådde hantverksmässiga byggnadsmetoder vilket medförde att bebyggelsen och gårdarna kunde anpassas efter platsens terräng. Flera av de bostadsområden som uppfördes under 1940- och 1950-talet uppvisar denna hänsyn till, och tillvaratagande av, det befintliga landskapets karaktär. Många gånger engagerades också trädgårds- och landskapsarkitekter.

Idén om grannskapet fick också sitt genomslag i efterkrigstidens stadsplanering. Grannskapsplanering innebar en uppdelning av stadsutbyggnaden i mindre enheter. Dessa enheter skulle bestå av bostadsområden med centrum för bland annat gemensamhetsanläggningar, handel och service. En av idéerna med grannskapet var vidare att de små enheterna skulle skapa goda förutsättningar för gemenskap och demokrati.

Efterkrigstidens arkitektur karaktäriseras av att flera traditionella drag återkommer, till exempel sadeltaket. 1930-talets ljusa slätputsar fick stå tillbaka för mörkare jordfärger, oputsat tegel och grovputsade ytor, en materialrealism som till viss del hade sin orsak i krigets bristsituation.

ÖREBRO - MÖNSTERSTADEN

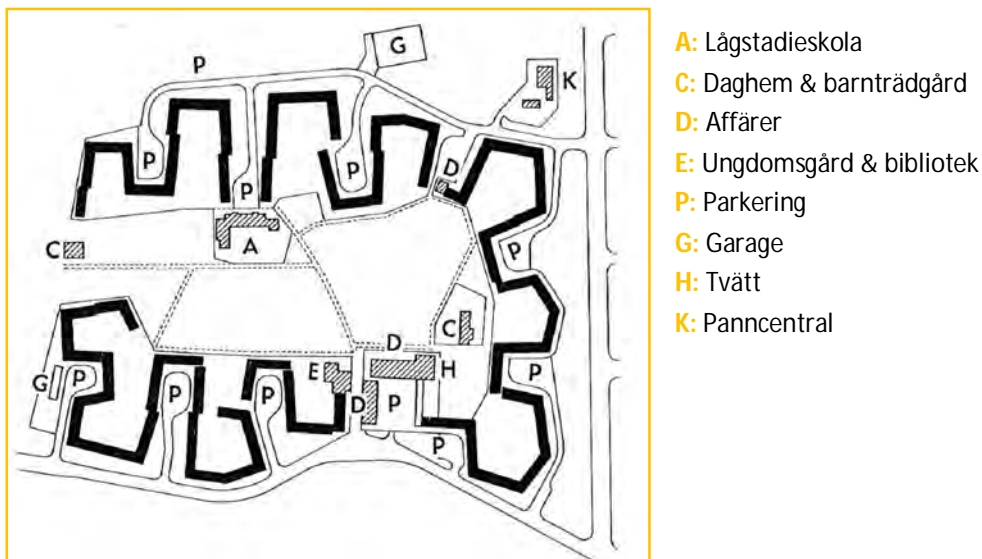
Örebro omnämns ofta som mönsterstaden för välfärdssamhällets bostadsbyggande. Utbyggnaden av staden ger en tydlig bild av de ideal, ambitioner och förutsättningar som präglade samhällsplaneringen vid tiden. Staden blev även känd utom rikets gränser för de innovativa och experimentella stadsplane- och bostadslösningar som genomfördes.

Örebro industrialiserades i rask takt under 1900-talets första hälft och utvecklades till en arbetarstad med starkt socialdemokratiskt styre. Inflyttningen från landsbygden i kombination med det avstannade bostadsbyggandet under kriget hade resulterat i stor bostadsbrist, i Örebro liksom i övriga landet. De bostäder som fanns var trångbodda och höll en låg standard. 1946 bildades ett kommunalt allmännyttigt bostadsföretag, Stiftelsen Hyresbostäder och företaget blev avgörande för kommunens bostadsbyggande. Stiftelsen prioriterades genomgående av kommunen och en unik position i sammanhanget innehades av Harald Aronsson, tung socialdemokratisk politiker som också arbetade på uppdrag av stiftelsen. Bostadsområdena Rosta och Baronbackarna var de två största och de mest kända av de områden som stiftelsen kom att bygga. Storleken på de båda bostadsprojekten, 1340 respektive 1227 lägenheter, var vid tiden ovanlig i Sverige. Rosta var det första område som byggdes. Medan det fortfarande var under uppförande utlystes ännu en arkitektävling för det nästa bostadsområde som planerades, Baronbackarna. I tävlingsprogrammet fanns anvisningar gällande trafikfrågor, gemensamma utrymmen och ett områdescenter. Det angavs också att bebyggelsen skulle planeras för en allsidigt sammansatt befolkning, från olika samhällsklasser. Vinnare blev Ekholm & White med sitt förslag "Du får leka på våran gård", ett bostadsområde med barn och familjer i fokus. Bostadsområdet uppfördes under åren 1953-1957. Landskaps- /trädgårdsarkitekt Erik Glemme stod bakom utformandet av grönytorna.

Bild 1: Flygbild över Baronbackarna, 1960-tal

Grannskapstanken med avgränsade bostadsområden och tillhörande kommersiell och kommunal service i den större stadens närhet framträder tydligt i Baronbackarna, liksom planidealet med trygga, kringbyggda gårdar präglade av rumslighet och variation. Närgårdarna bildas av meandrande slingor av bostadshus i 3-4 våningar, grupperade runt ett stort och kuperat parkrum. Bostadshusen gavs också ett tidstypiskt formspråk med sadeltak och rustika spritputsfasader, avfärgade med olika kulörer. Vita fönsteromfattningar och lister kontrasterade effektivt mot de starka fasadfärgerna. Baronbackarna blev vidare ett av de första bostadsområdena i Sverige med från början helt genomförd trafikseparering och innergårdarna var helt bilfria. Genom att förlägga daghem och fritidslokaler innanför de skyddande bostadshusen var tanken att barnen aldrig på egen hand skulle behöva utsätta sig för trafikfara. Meandersystemet fick många efterföljare och blev ett mönster för bostadsbyggande över hela landet under det kommande decenniet efter området uppförande.

Bild 2: Situationsplan över Baronbackarna

Lägenheternas planlösningar berättar också om de bostadssociala ambitionerna. Kök, allrum och balkong orienterades i samtliga lägenheter in mot gården med syfte att underlätta för husmödrarna att se efter sina barn när de var ute och lekte. Lägenheterna var till ytan relativt små men innovativa planlösningar medförde en större andel rum och en ökad möjlighet till avskildhet för familjens medlemmar. Tyngdpunkten kom att ligga på treor istället för tvåor, ett resultat av en ökad efterfrågan på större familjebostäder. En fjärdedel av lägenheterna utformades som experimentlägenheter med möjlighet att ändra planlösningen efter behov då de försågs med flyttbara väggar och garderobsenheter. Genom mycket små kök frigjordes yta för ytterligare ett sovrum. Allrummet uppstod också för första gången, ett försök från arkitekterna att "ta bort" det ofta oanvända finrummet. Allrummet skulle vara just ett allrum, det skulle kunna fungera både som matplats, arbetsplats, lek- och läsläsningsrum, som gemensam samlingspunkt för familjen och så vidare.

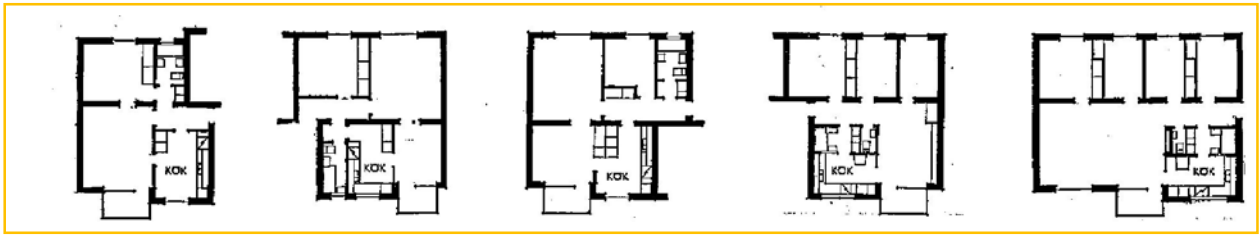

Bild 3: Lägenhetstyper, de två längst till höger är experimentlägenheter

Bildkälla: Örebro stadsarkiv

Bild 4: Kök i experimentlägenhet

Bildkälla: Örebro stadsarkiv

Bild 5: Lägenhetsinteriör

1957 var sista etappen klar och därmed också centrumdelen med service och butiker. Krav på att öka exploateringen i området hade lett till att Baronbackarnas nordvästra del enbart bestod av fyra våningshus med minskat antal enrummare. Enrummarna, tänkta för ensamstående, var istället placerade i ett tio våningar högt höghus, beläget vid butikscentrumet i söder. Höghuset hade vidare getts ett formspråk som mer förbådade, det då framtida, 1960-talets modernistiska arkitektur. Trots att det bröt av från den övriga bostadsbebyggelsen är den ett tydligt uttryck för det då rådande mönstret i stadsplaneringen, att med ett höghus skapa ett landmärke som utmärkte centrum och bostadsområdets lokalisering.

Bildkälla: Örebro stadsarkiv

Bild 6: Höghuset

Bildkälla: Örebro stadsarkiv

Bild 7: Centrum

Till de gemensamhetsanordningar som fanns i Baronbackarna när det stod färdigt hörde bland annat lågstadieskola, daghem, bibliotek samt fritidslokaler. Vid centrum fanns vid slutet av 1950-talet två snabbköp, konditori, charkuteri, barnekipering, färg-, frukt- och tobaksaffärer, herr- och damfrisör, bank, urmakeri, tandläkare och centraltvätt vilket sammantaget ger en bild av ett då livaktigt centrum.

VAD HÄNDE SEDAN?

Majoriteten av dem som flyttade in i de nya bostäderna kom från Örebro äldre stadsdelar, trångboddhet och lägre boendestandard. Höghusets små ettor fördelades i huvudsak till pensionärer och i de andra bostadshusen dominerade barnfamiljerna. Ambitionen vid planeringen av Baronbackarna hade varit att bostadsområdet skulle ha en varierad social sammansättning och lägenheternas olika storlekar var avsedda att locka olika grupper. I praktiken var dock en majoritet av dem som flyttade in från arbetarklassen och deras andel ökade sedan gradvis. 1957 bodde 4018 personer i området.

Baronbackarna blev således en arbetarstadsdel, liksom Rosta. Genomströmningen var dock större. 1962 hade bostadsområdet 3900 invånare vilket tydde på en viss utglesning. Därefter har det skett ytterligare utglesningar, generationsväxlingar samt ändringar av hushållens sammansättningar. I slutet av 1970-talet konstaterades att genomströmningen stabiliserats, få människor flyttade in eller ut ur grannskapet. Antalet barnfamiljer hade då påtagligt minskat medan hushåll med ensamstående vuxna ökat till hälften av alla hushåll. Samtidigt hade också andelen ensamstående föräldrar med barn ökat även om mängden barn överlag var låg. Vid samma tid hade också det mångkulturella boendet i området ökat. Baronbackarna utgjorde alltså en arbetarstadsdel.

Bild 8: Den gemensamma parken

Bild 9: Bilgård

De innovativa planlösningarna medförde ett stort intresse för hur de i praktiken fungerade. Därför genomfördes en rad bostadsundersökningar under de år som följde efter området uppförande. Bostäderna konstaterades till exempel fungera utmärkt för såväl hemarbetande som förvärvsarbetande husmödrar. Undersökningarna visade dock att de boendes anpassning till planerarnas idéer i experimentlägenheterna inte fungerade helt smärtfritt. Det ökade sovrumsutrymmet uppskattades men allrummet stod ofta oanvänt i egenskap av finrum vilket var tvärtom arkitekternas intention. Måltiderna intogs ofta, ibland i flera omgångar för att alla skulle få sitta, i det lilla arbetsköket. Undersökningarna visade hur svårt det kunde vara att bryta människors boendevanor och traditionella brukande av bostadens rum. Olämpliga planlösningar var en av de mer vanliga motiveringarna till flyttningsvilja från dessa lägenheter då man ansåg sig ha behov av ytterligare ett rum. I och med TV:ns inträde i de svenska hemmen förvandlades allrummet till ett rum med TV-apparaten i

centrum både för umgänge och för möblering. Den tekniska utvecklingen hade därmed bidragit till att finrummet slutligen fick den användning arkitekterna tänkt sig.

Stadsplanen fungerade väl även om ett ökat antal bilar efterhand gjorde bilgårdarna för små. Det löstes delvis med ytterligare parkeringsplatser på lokalgatans utsida.

Vid mitten av 1970-talet hade de flesta specialbutiker lagt ned och hantverkarna flyttat. I jämförelse med senare tillkomna flerfamiljsområden i staden uppvisade Baronbackarna ändå en mer differentierad service och de boende hade fortfarande viss tillgång till specialbutiker och gemensam service såsom daghem och fritids.

Vid samma tid var Baronbackarna tämligen nedslitna och området hade fått ett dåligt rykte. Under 1980-talet genomgick bostadshuset en upprustning. Lägenheter, allmänna utrymmen liksom fasader och tak renoverades. Nya bestämmelser om tillgänglighet krävde också att hissar installerades vilket bland annat medförde att äldre människors möjligheter att bo kvar förbättrades. Experimentlägenheterna byggdes om och idag återstår endast tre stycken med intakt planlösning. Renoveringen var överlag tämligen varsam, fasaderna putsades om med spritputs lika befintligt utförande och färgsättning. Dock byttes fönstren ut och takets lertegel ersattes med pannor av betong. På senare tid har även ytterdörrarna bytts ut men med bibehållen färgsättning.

Även höghuset har genomgått vissa ombyggnader. Redan 1977 utfördes genomgripande förändringar då de små lägenheterna slogs ihop för att få större bostäder. Vissa förändringar av fasaden har också skett, bland annat förstörades en del fönster i samband med sammanslagningen av ettorna.

Av de för grannskapet så viktiga service- och gemensamhetsbyggnaderna har en rad av dem genomgått renoveringar och tillbyggnader som i olika hög grad har förändrat deras ursprungliga utseende. Införandet av fjärrvärme resulterade också i att panncentralen förlorade sin funktion. Andra byggnader har tillkommit, däribland friliggande tvättstugor i anslutning till närgårdarna samt en kontorsbyggnad uppförd på 1980-talet.

BARONBACKARNA IDAG

De strama yttre fasaderna bidrar till en upplevelse av slutenhet innan man, via någon av portikerna, når det rumsligt avgränsade inre området. Järnåldersgravfältets trädbevuxna kulle i parkens östra del, vilken berättar om en lång kontinuitet i brukandet av denna plats, verkar avskärmande och begränsar siktlinjen från detta håll. Ursprungligen var närgårdarna mer öppna, med tydligare förbindelse med den öppna och gemensamma grönytan i områdets mitt. Idag upplevs flera av närgårdarna som än mer intima och rumsligt avgränsade då en ökad lummighet skärmar av ut mot parken. Vid tiden för området tillkomst var ambitionen att planen skulle vara estetiskt även i ett storskaligt perspektiv. Den skulle vara tilltalande, inte bara på ritningen, utan också från luften. Bostadshusens meandrande form är dock svår att urskilja när man befinner sig på marknivå men effekterna av planen är tydliga i de rumsligt avgränsade närgårdarna. Att området är bilfritt är mycket påtagligt och trafikbruset från de trafikerade leder som passerar Baronbackarna hörs knappt.

Gårdarnas olika form och bostadshusens anpassning efter terrängen skapar rörelse och variation. Intimitet och avgränsning kontrasterar mot det stora grönområdets ljus och öppenhet, en park som är mycket uppskattad av de boende, både för lek och för rekreation. Här finns lekplatser, fotbollsplan och odlingslotter.

Bild 10: Den gemensamma parkytan

Till skillnad mot de yttre fasadernas slutenhet präglas de inre fasaderna mer av öppenhet, här finns balkongerna och entréerna. Utformandet av dem är enhetlig men variation i balkongernas och portarnas färgsättning, i de starka färgerna rött, grönt och blått bidrar till en känsla av lekfullhet som kontrasterar mot den i övrigt rustika och enhetliga fasadbehandlingen. Att fasaderna till viss del avfärgats i olika kulörer är också viktig för upplevelsen av variation.

Bild 11 & 12: De slutna yttre fasaderna samt de inre fasaderna med sina olikfärgade balkonger och portar

Området är stort och kan te sig lite förvirrande men asfalterade gångvägar leder runt parken och till varje gård. Solitären, höghuset i tio våningar, markerar tydligt var Baronbackarnas centrum och mötesplats finns. Här ligger bland annat en restaurang, en frukt- och grönthandel samt samlingslokalen Skådespelet. Trots att andelen verksamheter i centrum påtagligt minskat sedan slutet av 1950-talet präglas det ändå av en del liv och rörelse, människor passerar, några står och pratar och affischer utanför Skådespelet berättar om olika aktiviteter. Förutsättningarna för den centrumdel som var en så viktig del av grannskapet har dock förändrats och den livaktighet som präglade området i början har märkbart förändrats, idag återstår inte ens en dagligvaruhandel.

Idag bor omkring 2000 personer i Baronbackarna. Området har en hög rörlighet, många flyttar in och många flyttar ut. Liksom i Rosta dominerar ensamboende även om deras antal är något lägre i Baronbackarna. Barnfamiljerna är få, en tendens som hållit i sig. Andelen mångkulturellt boende är hög i området.

Bild 13 & 14: Baronbackarnas centrum

INFÖR FRAMTIDEN

KVALITETER OCH KARAKTÄRSDRAG ATT FÖRHÅLLA SIG TILL

För att de kulturhistoriska, arkitektoniska och landskapliga kvaliteter och karaktärsdrag som är uttrycket för och konstituerar riksintresset Baronbackarna skall fortleva och ej ta skada finns några principer som är viktiga att förhålla sig till.

Enhetligheten i de meandrande bostadshusens utformning är viktig och karaktärsskapande för området. Dock är det en enhetlighet som vid närmare betraktelse visar sig innehålla avsevärd variationsrikedom. Meanderslingornas anpassning efter terrängen och omväxlande våningshöjd skapar rörelse och medverkar till variation i upplevelsen av rumslighet. Enhetligheten med de rustikt spritputsade fasaderna, de vita listerna och fönsteromfattningarna varierar med olikfärgade fasader, balkonger och dörrar. Bostadsbebyggelsens slutenhet utåt och öppenhet inåt i och med fasadernas utformning är ett viktigt karaktärsdrag att ta hänsyn till. Det arkitektoniska uttrycket, tidstypiskt för efterkrigstidens bebyggelse, med spritputsade fasader och sadeltak är viktigt att bevara, liksom de detaljer i form av olikfärgade balkonger, dörrar och fasader som gestaltningsmässigt är karaktäristiskt för Baronbackarnas bostadsbebyggelse. Ett återställande av förändrade material till ursprungligt, exempelvis gällande portarna, skulle förbättra möjligheterna till historisk läsbarhet av 1950-talets flerbostadsbyggande.

Ett uttryck för riksintresset är också planlösningarna som var nyskapande för sin tid. Särskilt viktigt är att bevara de tre återstående experimentlägenheterna.

Rytmen i meanderslingornas placering ger en mycket speciell karaktär åt området. Närgårdarnas rumslighet med den stora öppna grönytan, tillsammans effektivt avskärmade av bostadshusens sammanlänkade enheter är ett mycket viktigt karaktärsdrag för förståelsen av den då tidstypiska stadsplanen. "Flerbostadshus, uppförda åren 1953-57, som bildar halvöppna gårdar vilka grupperas kring en stor öppen grönyta i mitten" lyder en del av uttrycket för riksintresset. Det ger tydliga indikationer på vad som utgör en viktig del för de kulturhistoriska kvaliteter som konstituerar riksintresset. Upplevelsen av rumslighet i förening med öppenhet och ljus samt miljöns avskärmning från trafik bör tillvaratas och poängen med den ursprungliga planen bör ej gå förlorad.

Typiskt för byggnadsepoken och tanken om grannskapet var gemensamhetslokalerna samt byggnaderna för handel och service. De komplementbyggnader som uppfördes i och med byggandet av Baronbackarna är därför mycket viktiga för förståelsen av då rådande planideal och grannskapstanken. Trots att många av dem förändrats är de alla viktiga som uttryck för riksintresset Baronbackarna. Några av dem har behållit sin ursprungliga karaktär och det är av stor vikt att bevara deras uttryck för att förståelsen av vad som konstituerar riksintresset inte skall förminska.

Centrumområdets lokalisering markerades ofta av ett höghus. Höghuset i Baronbackarna utgör en tydlig kontrast till det arkitektoniska uttryck som präglar den övriga bostadsbebyggelsen och speglar en kommande utveckling ur arkitektonisk synvinkel. Samtidigt är det en viktig del av ett flerbostadshusområde från 1950-talet och spelar därmed en viktig roll för förståelsen av området som helhet. Dess placering som solitär och markör bör ej skämmas av vid eventuella nybyggnationer i dess närhet.

Generellt gäller att förändringar av befintlig bebyggelse och andra anläggningar som konstaterats vara av betydelse för områdets samlade karaktär bör prövas restriktivt. Rivningar av enstaka byggnader av betydelse för riksintresset bör ej tillåtas.

Karta använd med tillstånd av Örebro kommun, Stadsbyggnad

Situationsplan över riksintresseområdet Baronbackarna

Bebyggelse av särskild betydelse för riksintresset är **svartmarkerade**.

Komplementbyggnaderna är också försedda med **röda markeringar**. Bland dessa ingår bl a förskolor, garage, verkstadsbyggnad, f d panncentral, fritids- och samlingslokaler Skådespelet, f d tvättcentral, affärs- och butikslokaler.

KÄLLFÖRTECKNING

Att bygga en mönsterstad, i Arkitektur 1979:6

Bakgrunden till Örebro stads bostadspolitik i Arkitektur 1965:5

Baronbackarna – ett bostadsområde i Örebro, i Arkitektur 1959:1

Caldenby, Claes, *Att bygga ett land*, Byggforskningsrådet, Stockholm 1998

Edh, Karl-Erik, *Stiftelsen Hyresbostäder i Örebro – Historik 1946-1989*, ÖrebroBostäder AB, Örebro 1993

Egerö, Bertil, *En mönsterstad granskas – Bostadsplanering i Örebro 1945-75*, Byggforskningsrådet, Stockholm 1979

Hem, arbete och grannar i Arkitektur 1959:4

Hyresbostäder i Örebro i Arkitektur 1965:5

Lindblad, Andreas, *Höghuset i Baronbackarna*, Örebro läns museums rapportserie, rapport 2005:4

Ramberg, Klas, *Allmännyttan – Våfärdsbygge 1850-2000*, Byggeförlaget, 2000

Riksintressanta kulturmiljöer i Örebro län, Örebro läns museum & Länsstyrelsen i Örebro län, Örebro 1998

Riksintressanta kulturmiljöer: resultat av enkätundersökning och nya insatser, rapport från Riksantikvarieämbetet 2007:8

von Schéele, Annika, *Daghem och grannskap*, rapport 3:1979 vid avdelningen för byggnadsfunktionslära, Tekniska högskolan, 1979

Arbetsmaterial, bebyggelseinventering av Rosta, utförd av Örebro kommun genom Ulrika Sahlsten, 2010

BILDFÖRTECKNING

1. Bildkälla: Örebro Stadsarkiv/Okänd fotograf, 1960-tal
2. Hämtad från tidskriften Arkitektur, 1965:5
3. Hämtad från tidskriften Arkitektur, 1959:4
4. Bildkälla: Örebro Stadsarkiv/Okänd fotograf, 1960-tal
5. Bildkälla: Örebro Stadsarkiv/Fotograf Lillevi Richardtson, 1960-tal
6. Bildkälla: Örebro Stadsarkiv/Okänd fotograf, 1960-tal
7. Bildkälla: Örebro Stadsarkiv/Okänd fotograf, 1960-tal
8. Bildkälla: Örebro Stadsarkiv/Fotograf Lillevi Richardtson, 1960-tal
9. Bildkälla: Örebro Stadsarkiv/Fotograf Lillevi Richardtson, 1960-tal
- 10-14: Örebro läns museum/Fotograf Anna Rodin, 2010